

ГОРТАЮЧИ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ НАУКОВОЇ УСТАНОВИ (ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, ДОСЯГНЕННЯ)

Історія заснування Інституту сільськогосподарської мікробіології НААН тісно пов'язана з діяльністю відомого українського вченого, академіка Української академії сільськогосподарських наук (УАСГН) Михайла Васильовича Рево. Ідея створення інституту зародилася у М. В. Рево ще на початку його наукової кар'єри, однак до цілеспрямованого її втілення вчений приступив у другій половині 50-х років минулого століття, коли для цього склалися відповідні умови. У тридцять років минулого століття вченого було репресовано, його праці тривалий час замовчувалися, і лише з настанням політичної "відлиги" з'явилася можливість реалізації задуманого. Свої думки щодо створення нового інституту М. В. Рево виклав у доповідних записках: президенту УАСГН П. А. Власюку (1959 р.) та Першому секретарю

ЦК КПУ М.В. Подгорному (1960 р.). У записках Михайло Васильович не тільки наголошував на доцільності створення інституту, але й окреслив його основні напрями діяльності, завдання, визначив напрями роботи.

Результатом діяльності численних комісій, створених для розгляду внесених пропозицій, стала організація Відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології (ВСГМВІ) у складі Українського науково-дослідного інституту землеробства УАСГН (наказ міністра сільськогосподарства УРСР № 1037 від 22 листопада 1960 р. та постанова Президії УАСГН від 29 листопада 1960 р.). Проте діяльність Відділу практично розпочалася з кінця літа наступного року, після надання йому статусу філіалу Українського НДІ землеробства (наказ міністра сільськогосподарства

Головний корпус Інституту

**НАКАЗ № 1037
ПО МІНІСТЕРСТВУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНСЬКОЇ РСР**

м. Київ

«22» листопада 1960 року

**Про організацію відділу сільськогосподарської
мікробіології, вірусології і імунології**

У відповідності з вказівками Ради Міністрів УРСР від 5 вересня 1960 року про необхідність розширення в республіці наукових досліджень по сільськогосподарській мікробіології, вірусології і імунології НАКАЗУЮ:

1. Президії Української академії сільськогосподарських наук організувати відділ сільськогосподарської мікробіології, вірусології і імунології в складі Українського науково-дослідного інституту землеробства з місцем розташування відділу в м. Чернігові в приміщеннях колишньої школи голів колгоспів, тимчасово переданої Чернігівському зооветтехнікуму.

2. Доручити Президії УАСГН затвердити структуру відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології і імунології і штати в межах плану з праці і асигнувань, передбачених Українській академії сільськогосподарських наук на 1960 рік.

*Міністр сільського господарства
Української РСР*

М. СПІВАК

**ПРЕЗИДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ
АКАДЕМІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК
ПОСТАНОВА**

м. Київ

29 листопада 1960 р.

Протокол №25 § 313

Про організацію відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології. Наказ по Міністерству сільського господарства УРСР від 22 листопада 1960 р. № 1037. На виконання наказу по Міністерству сільського господарства УРСР від 22 листопада 1960 р. № 1037 «Про організацію відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології»

Президія УАСГН *п о с т а н о в л я є*:

З метою розвитку теоретичних досліджень у галузі с-г мікробіології, вірусології та імунології для забезпечення дальшого підвищення врожайності, продуктивності тваринництва та запобіжних засобів у боротьбі з хворобами тварин і рослин, створити в 1960 р. в складі Українського н-д інституту землеробства відділ сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології з місцем його розташування в м. Чернігові в приміщеннях колишньої школи голів колгоспів, тимчасово переданої Чернігівському зооветтехнікуму, з трьома лабораторіями.

Доручити директору Українського науково-дослідного інституту землеробства Ф. П. Юхимчуку створити необхідні умови для роботи відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології.

Затвердити структуру відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології, згідно з додатком.

Затвердити завідуючим відділом сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології кандидата біологічних наук Я. А. Голота.

Затвердити завідуючим лабораторією загальної вірусології та вірусних захворювань сільськогосподарських тварин академіка УАСГН М. В. Рево.

Президент УАСГН, академік

П. А. Власюк

Головний вчений секретар

Президії УАСГН,

член-кореспондент УАСГН

О. П. Каневський

господарства УРСР № 508 від 29 серпня 1961 р.). Цей день – 29 серпня 1961 р. вважається офіційною датою заснування Відділу.

ВСГМВІ включав три лабораторії: сільськогосподарської мікробіології, загальної вірусології та вірусних захворювань сільськогосподарських тварин і загальної імунології. Відділ мав штат 22 чол. Установу очолив кандидат біологічних наук Я. А. Голота, який до цього призначення обіймав посаду старшого наукового співробітника по великій рогатій худобі та конярству Відділення тваринництва УАСГН. Проте науковою роботою колективу керував академік М. В. Рево, призначений на посаду заступника директора з наукової роботи. Під безпосереднім керівництвом М. В. Рево розпочали активно проводитися дослідження ентеровірусів та L-форм мікобактерій. В інших лабораторіях у цей час досліджуються особливості диплококкових та стрептококкових інфекцій, що знайшло відображення у відповідній монографії [1].

М. В. Рево розумів, що створення Відділу замість омріяного інституту – це лише початок. Вчений спрямував свою діяльність на розширення підрозділу, щоб у майбутньому мати основу для реорганізації його в науково-дослідний інститут. Так, за безпосереднього сприяння Михайла Васильовича керівництво УАСГН мало наміри розширити відділ “шляхом створення лабораторії ґрунтової мікробіології, бактеріальних добрив, рубцевої мікробіології”. Проте вчений 2 березня 1962 року раптово помер, так і не втілюючи в життя свій задум.

Справу М. В. Рево продовжили співробітники. Відділ поступово розширювався. Так, зокрема, були започатковані дослідження з проблем ґрунтової мікробіології. Керівником лабораторії ґрунтової мікробіології став доктор біологічних наук М. Г. Тягни-Рядно.

У 1964 р. Відділ очолив видатний вчений, доктор ветеринарних наук, професор В. І. Ротов. Діяльність

Засідання науково-технічної ради філіалу Українського НДІ землеробства

В. І. Ротова найбільшою мірою була присвячена проблемам профілактики та боротьби з туберкульозом тварин [2, 3]. Його роботи по серологічній ідентифікації туберкульозу, новим методам профілактики і лікування тварин сприяли повній ліквідації туберкульозних ізоляторів і груп туберкульозних тварин у господарствах багатьох областей України. Без перебільшення, можна стверджувати, що на той час основні дослідження зазначених питань в Україні проводилися у ВСГМВІ. Заступником директора з наукової роботи було призначено

канд. біол. наук В. О. Рождественского. Пізніше, на цій посаді працювали професор М. П. Мосюк та канд. с.-г. наук В. О. Агарков.

У цей час Відділ включає 8 наукових підрозділів: лабораторію мікробіології зоонозних захворювань (завідувач – В. І. Ротов), лабораторію імунології (завідувач – доктор ветеринарних наук, професор К. П. Чепуров), лабораторію вірусології (завідувач – В. А. Рождественский), лабораторію електронної мікроскопії (завідувач – канд. вет. наук М. Я. Курбала), лабораторію вірусних хвороб

НАКАЗ № 508

ПО МІНІСТЕРСТВУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР
м. Київ

«29» серпня 1961 р.

Про переведення відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології і імунології Українського науково-дослідного інституту землеробства на самостійний баланс

З метою спрощення порядку фінансування розміщеного в м. Чернівці відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології і імунології Українського науково-дослідного інституту землеробства, на казую:

1. Дозволити Українській академії сільськогосподарських наук надати зазначеному відділові права філіалу Українського науково-дослідного інституту землеробства.
2. Українській академії сільськогосподарських наук виділити штатні одиниці ст. бухгалтера і касира для ведення самостійного балансу.

МІНІСТР
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР

М. СПІВАК

*Нарада у завідувача Відділу (зліва направо):
Ротов В. І., д-р вет. наук, професор, завідувач
Відділу; Рождественский В. А., канд. біол. наук;
Геведзе В. І., канд. вет. наук*

Колектив лабораторії мікробіології зоонозних захворювань (зліва направо): Ротов В. І., д-р вет. наук, проф., завідувач лабораторії; Дорожко В. П., аспірант; Соколова Г. О., молодший науковий співробітник; Бобровник А. З., препаратор; Книш С. В., аспірант; Савченко П. Ю., канд. біол. наук, старший науковий співробітник

Вивчення біологічних властивостей мікобактерій туберкульозу на лабораторних тваринах. Зліва направо: Савченко П. Ю., канд. біол. наук, старший науковий співробітник; Бобровник А. З., препаратор; Соколова Г. О., молодший науковий співробітник

злакових (завідувач – В. О. Агарков), лабораторію вірусних хвороб картоплі (завідувач – канд. біол. наук р. Н. Нікітіна, пізніше канд. с.-г. наук В. А. Марченко), лабораторію ґрунтової мікробіології (завідувач – доктор с.-г. наук М. Ф. Мосюк) і лабораторію мікробіології кормів (завідувач – канд. с.-г. наук А. Д. Семеній).

У лабораторіях інституту було створено сухий концентрат Роцина для силосування кормів; рідку комплексну закваску для силосування кукурудзи; технологію збагачення компостів корисною

мікрофлорою; діагностичні сироватки для виявлення вірусних захворювань культурних рослин; досліджено питання польової стійкості сортів і гібридів рослин до вірусних захворювань; розповсюдження вірусів та їх шкодочинність на районіваних у той час сортах картоплі; виділено патогенні штами ентеровірусів для відтворення в експерименті з метою розробки методів боротьби з хворобами ентеровірусної етіології та ін. У 1965 р. розпочато виробництво діагностичних сироваток для виявлення вірусних хвороб картоплі.

Відпрацювання серологічних методів діагностики туберкульозу великої рогатої худоби. Зліва направо: Книш С. В., Дорожко В. П. - аспіранти.

Професор Ротов В. І. консультує аспірантів Книша С. В. та Дорожко В. П.

Колектив лабораторії імунології (зліва направо): перший ряд - Касьян Г. Г., молодший науковий співробітник; Бородай Г. П., молодший науковий співробітник; Геведзе В. І., старший науковий співробітник; другий ряд - Топчій М. П., старший лаборант; Ніколаєнко Є. С., лаборант; Небрат Т. Ф., лаборант; Прус О. Г., аспірант

На базі існуючого Відділу у 1969 р. був створений Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології (постанова Ради Міністрів УРСР № 442 від 24 липня 1969 р. та наказ Міністра сільського господарства УРСР № 583 від 22 серпня 1969 р.). Інститут включав 10 наукових підрозділів: сільськогосподарської мікробіології, загальної вірусології та вірусних захворювань сільськогосподарських тварин, загальної імунології, ґрунтової мікробіології, вірусології рослин, травлення сільськогосподарських тварин, мікробіології кормів, імунології,

Колектив лабораторії вірусології (зліва направо): Єловець М. І., лаборант; Прискока В. А., старший лаборант; Рождественский В. А., канд. біол. наук, доцент, завідувач лабораторії; Воронюк Н. Я., молодший науковий співробітник; Лисенко Н. В., аспірант

вірусології сільськогосподарських тварин, зоонозних захворювань тварин.

Очолив інститут відомий вірусолог, кандидат біологічних наук Ю. М. Шелудько. Заступником директора з наукових питань було призначено В. І. Ротова. До роботи в Інституті у цей час залучаються відомі фахівці-вірусологи – В. П. Романенко і Ф. Ю. Козар.

Зі створенням інституту активно досліджуються біологічні особливості ентеровірусів свиней, їхня роль в етіології захворювань. У результаті проведених досліджень у 1971 р. вперше на

Приготування живильного середовища (зліва направо): Топчій М. П., старший лаборант; Небрат Т. Ф., лаборант

Мікроскопічні дослідження проводить Чепуров К. П., завідувач лабораторії імунології

**Серологічна ідентифікація ентеровірусів свиней.
Працює аспірант Лисенко М. В.**

території СРСР виявлено ензоотичний енцефаломієліт (хворобу Тешена) свиней. Результати цих досліджень відображено у монографії [4].

У науковій тематиці новоствореного інституту значну частку займали дослідження найактуальніших питань фітовірусології. У цей час проведено широкі дослідження виробничих і колекційних посадок картоплі, посівів люпину, сої, томатів у захищеному ґрунті, державних сортоділянок зон Полісся і Лісостепу. Встановлено широке враження вірусними хворобами цих культур. Розвиваються такі напрями, як

**Колектив лабораторії електронної мікроскопії:
Курбала М. Я., канд. вет. наук, завідувач лабораторії;
Щербина М. В., молодший науковий співробітник;
Алексєєнко І. П., оператор; Борисова Ф. Я.,
препаратор; Гуманюк А. І., лаборант.**

**РАДА МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПОСТАНОВА № 442**

24 липня 1969 року м. Київ
Про організацію Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології.

З метою поліпшення наукових досліджень по сільськогосподарській мікробіології Рада Міністрів Української Радянської Соціалістичної Республіки ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Організувати в 1969 році Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології Міністерства сільського господарства УРСР на базі Чернігівського відділу сільськогосподарської мікробіології, вірусології та імунології Українського науково-дослідного інституту землеробства і Чернігівського відділення дослідного господарства Чернігівської державної сільськогосподарської дослідної станції з місцем розташування Інституту в селі Яцево, Чернігівського району.
2. Затвердити Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології головним інститутом по сільськогосподарській мікробіології в республіці, поклавши на нього обов'язки координатора всіх наукових досліджень в цій галузі.
3. Міністерству сільського господарства УРСР:
 - а) в місячний строк уточнити з Державним Комітетом Ради міністрів СРСР по науці і техніці напрями наукової діяльності Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології, не допускаючи невинного дублювання досліджень, що проводяться в цій галузі іншими науково-дослідними установами республіки;
 - б) затвердити Положення, структуру і штатну чисельність цього інституту та встановити йому на 1969 рік, наступні роки розмір фінансування і капіталовкладень в межах лімітів Міністерства;
 - в) до 15 вересня ц. р. підготувати завдання на проектування комплексу об'єктів Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології і до 1 жовтня 1969 року подати замовлення ДНІ-ПРОНДІ Академії наук СРСР на виготовлення технічної документації;
 - г) до завершення зазначеного комплексу об'єктів інституту, залишити приміщення та споруди у м. Чернігові по вул. Шевченко, 93, за Українським науково-дослідним інститутом сільськогосподарської мікробіології. Перебазування інституту провадити в міру забудови об'єктів, не порушуючи технологічних процесів наукових досліджень.
4. Міністерству сільського будівництва УРСР здійснити будівництво комплексу споруд Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології протягом 1971-1975 років.
5. Чернігівському облвиконкому забезпечити житловою площею наукових працівників Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР Н. Кальченко
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР К. Бойко

**Робота з культурою клітин: Воронюк Н. Я.,
молодший науковий співробітник**

МІНІСТЕРСТВО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР
Н А К А З № 583

22 серпня 1969 р. м. Київ

Про організацію Українського науково-дослідного інституту
сітькогосподарської мікробіології.

З метою поліпшення наукових досліджень по сільськогосподарській мікробіології та на виконання постанови Ради Міністрів Української РСР від 24 липня 1969 року № 442, НАКАЗУЮ:

1. Організувати в 1969 році Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології з дослідним господарством на базі Українського науково-дослідного інституту землеробства і Чернігівського відділення дослідного господарства Чернігівської державної сільськогосподарської дослідної станції, з місцем розташування інституту в селі Яцево, Чернігівського району.

2. Покласти на Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології:

- винайдення шляхів використання мікроорганізмів для покращення живлення рослин і підвищення родючості ґрунту;

- створення ефективних бактеріальних добрив та розробка методів їх використання;

- підвищення поживної цінності кормів шляхом використання корисних мікроорганізмів та розробка методів боротьби з цуванням сільськогосподарських продуктів при зберіганні;

- всебічне вивчення патогенних вірусів та бактерій-збудників інфекційних захворювань рослин та тварин.

3. Затвердити структуру Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології згідно з додатком № 1.

Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології за погодженням з Головним управлінням сільськогосподарської науки в строк до 30 серпня ц. р. затвердити штатний розпис.

4. Головному управління сільськогосподарської науки в строк до 1 жовтня ц. р. опрацювати Положення про Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології та встановити йому на 1969 рік і наступні роки розмір фінансування і капіталовкладень, в межах лімітів, встановлених для науково-дослідних установ Міністерства.

Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології до 30 жовтня цього року подати Головному управління сільськогосподарської науки тематичний план наукових досліджень на 1970 рік та 1971–1975 роки, виходячи до затвердженого напрямку досліджень.

5. Чернігівській обласній державній сільськогосподарській дослідній станції передати Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології Чернігівське відділення дослідного господарства з усіма планами, будинками, землею, худобою, фондами і лімітами на 1969 рік.

Передачу-прийомку вказаного відділення провести за актом, оформленим в установленому порядку комісією станції, господарства та інституту за станом на 1 липня 1969 року.

6. З метою продовження розпочатих досліджень і поліпшення роботи по виведенню сортів гороху і люпину, імунних та грибових, бактеріальних та вірусних хвороб, передати Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології групи зернобобових культур відділу селекції Чернігівської обласної державної сільськогосподарської станції з планами, джерелами фінансування та фондом заробітної плати.

7. Для продовження досліджень по кормовиробництву, Чернігівській державній сільськогосподарській дослідній станції організувати опорний пункт на експериментальній базі Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології.

Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології створити всі необхідні умови для проведення вказаних досліджень на високому науково-методичному рівні.

8. Покласти на Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології ведення первинних ланок насінництва по люпину і гороху, а також насінництво зернових, зернобобових, картоплі, багаторічних польових і лукопосивничних трав, в межах планів доведених Чернігівському відділенню.

Методичне керівництво і координацію питань, пов'язаних з плануванням і веденням насінництва всіх сільськогосподарських культур, залишити за Чернігівською обласною державною сільськогосподарською дослідною станцією.

9. Головному управління сільськогосподарської науки, Головному управління капітального будівництва та Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології в строк до 15 вересня 1969 року підготувати завдання на проектування і забудову об'єктів інституту і подати замовлення ДніпроНДІ Академії наук СРСР на виготовлення технічної документації.

10. Українському науково-дослідному інституту сільськогосподарської мікробіології розробити, а Чернігівській обласній державній сільськогосподарській станції уточнити виробничо-фінансові плани дослідних господарств на 1969 рік і в строк до 20 вересня цього року подати Головному управління сільськогосподарської науки.

11. Довести до відома, що Рада Міністрів УРСР:

- затвердила Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської мікробіології головним інститутом по сільськогосподарській мікробіології у республіці, поклавши на нього обов'язки координатора всіх наукових досліджень в цій галузі;

- визнала за необхідне до забудови комплексу об'єктів інституту залишити приміщення та споруди у м. Чернігові по вул. Шевченка, 93 за Українським науково-дослідним інститутом сільськогосподарської мікробіології.

Перебезування інституту проводити в міру забудови об'єктів, не порушуючи технологічного процесу наукових досліджень;

- доручила Міністерству сільськогосподарського будівництва УРСР здійснити будівництво комплексу споруд Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології протягом 1971–1975 років;

- зобов'язала Чернігівський облвиконком забезпечити жилою площею наукових працівників Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської мікробіології.

12. Контроль за виконанням цього наказу покласти на начальника Головного управління сільськогосподарської науки тов. Лященко В.А.

МІНІСТР
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР

П. ДОРОШЕНКО

Колектив лабораторії вірусних хвороб злакових:
Агарков В. О., канд. с.-г. наук, доц., зав. лаб.;
Кисіль А. І., мол. наук. співроб.; **Байдала Н. І., мол. наук. співроб.;** **Лаєвська В. І., асп.;** **Полуянова Л. Г., ст. лаб.;** **Параскевич Л. І., лаб.;** **Пінчук О. М., робоча.**

оздоровлення рослин від вірусів методом культури меристеми, створення слабопатогенних штамів вірусів для боротьби з вірусними ураженнями та ін. Якісне вирішення поставлених питань було б неможливим без відповідної матеріально-технічної бази і кадрового забезпечення. Ці питання були успішно вирішені. Дослідження з проблем фітовірусології проводили висококваліфіковані спеціалісти – канд. біол. наук Н. О. Сіверс і канд. с.-г. наук А. Є. Рибалко. Дещо пізніше успішно захистили кандидатські дисертації М. Я. Погорілько, М. Є. Шевель, Н. В. Щербина, М. М. Зарицький, Л. П. Коломієць. Розробки вірусологів рослин були захищені 15 авторськими свідоцтвами і знайшли широке застосування у сільськогосподарському виробництві. У цей час Ю. М. Шелудько підготовлено і видано підручник “Фітовірусологія” [5], який тривалий час був основним при підготовці студентів за відповідною спеціальністю.

Особливо активно інститут розвивався, починаючи з 1972 р., коли його директором став канд. біол. наук В. С. Сіверс, а заступником з наукової роботи – канд. біол. наук О. О. Берестецький. Розпочинається будівництво нового лабораторного комплексу по вул. Маліновського, інститут насичується новим сучасним обладнанням,

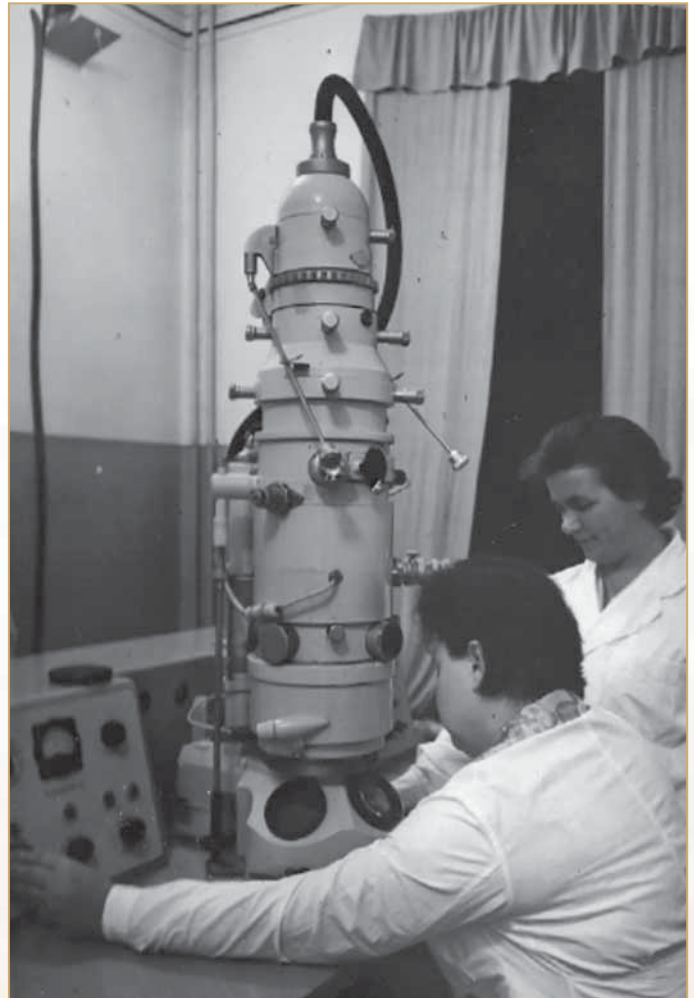

Обробку рослин хімічними препаратами в лабораторних умовах для визначення їх ефективності щодо цикадок, які є переносниками вірусних хвороб, проводить аспірант Лаєвська В. І.

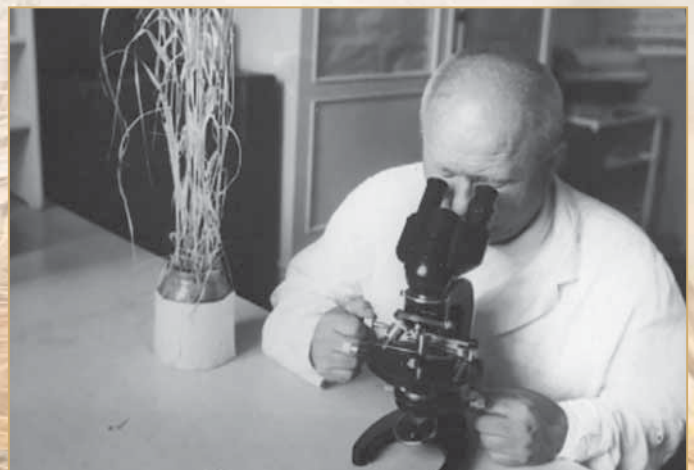
формується потужний науковий колектив. Основними напрямками досліджень були: мікробіологія кормів, ґрунтова мікробіологія, фітовірусологія, вірусологія тварин, мікробіологія тварин.

У зазначений період активно розвиваються дослідження мікробіологічних аспектів підвищення кормової цінності рослинних решток (солома зернових, початки кукурудзи тощо), створюється пробіотичний препарат БПС-44 для профілактики і лікування шлунково-кишкових захворювань молодняку худоби, вивчаються особливості його ефективного застосування. Основними виконавцями зазначених питань були канд. біол. наук М. Х. Справцев, канд. с.-г. наук С. Д. Богдан, канд. вет. наук В. П. Дорожко, Г. М. Горобець, М. П. Топчій.

Проведено значні за обсягами і значимістю дослідження з питань мікробіологічних основ формування сівозмін; разом з відомими фахівцями у галузі землеробства запропоновано оптимальні для розвитку культурних рослин та формування родючості ґрунтів сівозміни. Виділено і досліджено штами різної патогенності Х-, М-, S-, Y-вірусів картоплі, ВСЛК, вірусу жовтої мозаїки кvasолі, вірусу тютюнової мозаїки на помідорах. Розпочинаються активні дослідження віроїдів [6]. На оздоровлених сортах картоплі в 1974 р. вперше в Європі виявлено і вивчено нове захворювання,

Електронно-мікроскопічні дослідження проводять Курбала М. Я., канд. вет. наук, зав. лаб. та Щербина М. В., молодший науковий співробітник

Мікроскопію препаратів проводить Агарков В. А., канд. с.-г. наук, доцент, завідувач лабораторії.

Колектив лабораторії вірусних хвороб картоплі: Грихно А. В., ст. технік; Скрипка Н. І., лаб.; Колесник В. К., робоча; Лапа О. Д., робоча; Холєвчук Н. С., агроном; Полянський Н. І., мол. наук. співроб.; Артеменко В. Р., технік; Марченко В. А., канд. с.-г. наук, зав. лаб.; Рибалко А. Є., мол. наук. співроб.

Колектив лабораторії ґрунтової мікробіології (зліва направо): Жабюк Ф. В., молодший науковий співробітник; Ювчик М. В., старший лаборант; Мосюк М. Ф., д-р с.-г. наук, завідувач лабораторії; Мочалов Ю. М., молодший науковий співробітник.

Облік чисельності ґрунтових мікроорганізмів проводять завідувач лабораторії, д-р с.-г. наук Мосюк М. Ф. та молодший науковий співробітник Жабюк Ф. В.

яке викликається бациловидним вірусом із родини рабдовірусів.

Слід особливо підкреслити важливість проведених під керівництвом О.О. Берестецького досліджень з окремих напрямів ґрунтової мікробіології, зокрема, ролі фітотоксичних мікроорганізмів у виникненні такого явища як ґрунтовтома. У ґрунтах зон Полісся, Лісостепу і Степу в польових сівозмінах та при вирощуванні сільськогосподарських культур беззмінно досліджено фітотоксичні форми мікроорганізмів – мікроміцетів (канд. біол. наук С. П. Надкерничний), бактерій (Ю. М. Мочалов), актиноміцетів (канд. біол. наук Л. А. Кононюк). Хімічну природу фітотоксичних метаболітів мікроорганізмів досліджував канд. біол. наук В. П. Пати́ка, їх вплив на початкові етапи органогенезу культурних рослин – канд. с.-г. наук Т. А. Граб.

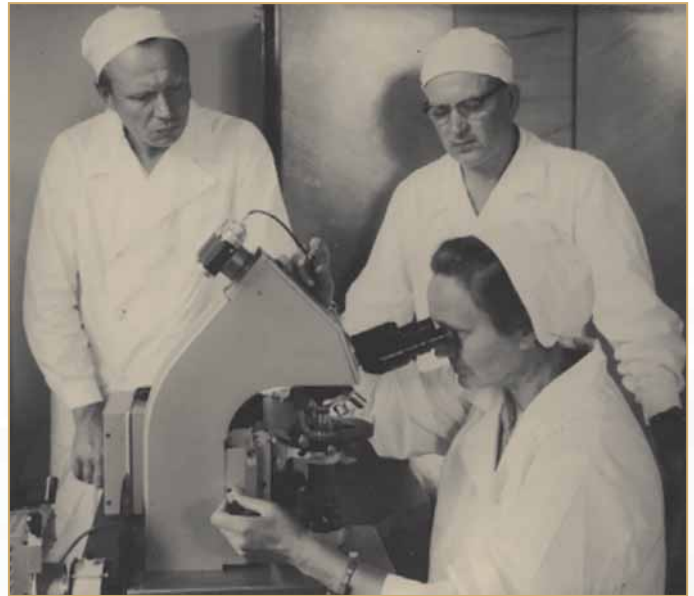
З 1975 р., після переходу О. О. Берестецького на посаду директора Всесоюзного інституту сільськогосподарської мікробіології ВАСГ-НІЛ, заступником директора з наукової роботи і, водночас, керівником найбільшого в інституті підрозділу – відділу ґрунтової мікробіології, – працює доктор сільськогосподарських наук, професор В. І. Канівець. У цей час продовжуються

Колектив лабораторії мікробіології кормів:
Позняк А. Н., старший лаборант; **Доценко Л. І.,**
лаборант; **Горобець Г. М.,** молодший науковий
співробітник; **Семеній А. Д.,** канд. с.-г. наук, завідувач
лабораторії; **Лепеха М. А.,** препаратор; **Справцев М. Х.,**
канд. біол. наук, науковий співробітник

вищезазначені дослідження. Водночас, значний розвиток одержали питання біологічної активності ґрунтів, трансформації вуглецю, особливостей активізації процесу симбіотичної азотфіксації, створення інгібіторів нітрифікації. Дослідження проводили наукові групи, очолювані кандидатами біол. наук А. І. Киселем, В. П. Патиною, В. І. Торжевським, С. П. Надкерничним, канд. с.-г. наук Т. А. Граб, Ю. М. Мочаловим.

У цей час отримують широкий розвиток дослідження збудника туберкульозу, випробовуються

Мікрофотозйомку маточних культур проводить молодший науковий співробітник Горобець А. М.

діагностичні, профілактичні та лікувальні засоби тощо. Активно працювали над вирішенням зазначених питань В. І. Ротов, П. Ю. Савченко, В. С. Козлов, В. П. Опанасенко та ін. Результати цих робіт відображено в численних публікаціях, а також у монографіях [7-9].

З 1981 р. по 1997 р. інститут очолював доктор ветеринарних наук, професор, академік НААН В. П. Романенко. Заступником з наукової роботи в цей час працював кандидат біологічних наук Ф. Ю. Козар. Основними напрямками досліджень

Корпус лабораторії вірусології рослин

Корпус наукової бібліотеки, лабораторії ґрунтової мікробіології, мікробіології кормів

Відбір зразків ґрунту. Зліва направо: Надкерничний С. П., аспірант; Мочалов Ю. М., молодший науковий співробітник; Жабюк Ф. В., молодший науковий співробітник

Співробітники відділу ґрунтової мікробіології (зліва направо) 1 ряд - Торжевський В. І., канд. біол. наук, старший науковий співробітник; Берестецький О. О., канд. біол. наук, заступник директора з наукової роботи; Мочалов Ю. М., старший науковий співробітник; Жабюк Ф. В., молодший науковий співробітник; 2 ряд - Надкерничний С. П., молодший науковий співробітник; Патица В. П., молодший науковий співробітник

були: ґрунтова мікробіологія, вірусологія рослин і тварин, мікробіологія кормів, туберкульоз тварин.

У цей час співробітниками розроблено методи діагностики ентеровірусних захворювань свиней, запропоновано нові ензоотичні одиниці – ентеровірусний гастроентерит свиней і ентеровірусна пневмонія. Відкрито 19 раніше невідомих типів вірусів, 15 із яких запатентовано. Розроблено і впроваджено у виробництво вірусвакцину проти ензоотичного енцефаломієліту свиней. Результати досліджень знайшли відображення у відповідній монографії [10]. За розробку та впровадження системи заходів профілактики і ліквідації хвороби Тешена та створення вірусвакцини й наборів діагностикумів авторів В. П. Романенка, О. Г. Прусс, Н. В. Бабич відзначено у 1989 р. Державною премією України в галузі науки і техніки.

У 80-і роки інтенсивно проводяться дослідження окремих питань такого захворювання як туберкульоз тварин. У лабораторії мікробіології тварин (керівник – канд. біол. наук А. О. Бокун, пізніше – канд. біол. наук В. С. Козлов) створено колекцію мікобактерій. На основі аналізу епізотологічних показників і результатів проведених досліджень розроблено «Систему заходів по профілактиці і оздоровленню от туберкулеза крупного рогатого скота». Розроблена методика хіміопротекції із застосуванням тубазиду була впровадженою у численних господарствах України, Росії, Казахстану та інших регіонів колишнього Радянського Союзу.

З 1980 р. як самостійна структурна одиниця починає проводити дослідження лабораторія біологічного азоту, очолювана кандидатом біологічних наук Н. М. Мальцевою. В лабораторії налагоджуються газохроматографічні методи визначення активності процесу азотфіксації, активно проводиться селекція активних штамів бульбочкових бактерій. Паралельно, за ініціативи В. В. Волкогона, в підрозділі розпочинаються дослідження асоціативної азотфіксації. У цей час у роботі активно використовуються методи ізотопного розбавлення (з ^{15}N), розробляються способи активізації процесу асоціативної азотфіксації, проводиться

Співробітники Колекції корисних ґрунтових мікроорганізмів аналізують результати мікробіологічного посіву (зліва направо): Горбань В. П., канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник; Ковалевська Т. М., канд. біол. наук, завідувач колекції; Губанова Л. С., мікробіолог

вивчення складу мікробних азотфіксувальних угруповань кореневої зони ряду видів культурних рослин, особливостей інтродукції в агроценози активних штамів асоціативних діазотрофів. Показано суттєві відмінності і різні перспективи такого агроприйому як передпосівна бактеризація при застосуванні для однорічних і багаторічних культур. Наприкінці 80-х – початку 90-х років активно досліджується вплив фітогормонів та їх синтетичних аналогів на процес азотфіксації. У ході роботи з'ясовано механізм позитивного впливу ауксинів і цитокінінів на перебіг процесу асоціативної азотфіксації. За участі співробітників лабораторії видається монографія “Новые элементы биорегуляции для устойчивого развития в агроэкосистемах” [11].

З 1997 р. інститут очолює доктор біологічних наук, професор, академік НААН В. П. Патика. За його ініціативи до Інституту було приєднано Південну дослідну станцію, яка до 2012 р. була у складі Інституту та проводила дослідження низки питань ґрунтової мікробіології на об'єктах Півдня України. При інституті розпочинає роботу аспірантура. Створюються нові наукові підрозділи: лабораторія біологічної трансформації азоту і фосфору (завідувач – канд. біол. наук В. В. Волкогон), мікробіометоду (завідувач – канд.

Ознайомлення заступника Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства Тараса Висоцького з роботою Колекції корисних ґрунтових мікроорганізмів під час візиту до Інституту

біол. наук С. П. Надкерничний), технічної мікробіології (завідувач – канд. біол. наук М. Я. Погорілько). Розпочинається активна підготовка до створення при Інституті Колекції корисних ґрунтових мікроорганізмів. За участі співробітників Інституту в цей час підготовлено монографію “Біологічний азот” [12], видано монографію П. Ю. Савченка “Лабораторная диагностика туберкулеза животных” [13], підготовлено монографію В. І. Канівця “Життя ґрунту” [14], “Краткий англо-русско-украинский словарь...” [15].

У 2000-2003 рр. директором Інституту працював відомий фітовірусолог, канд. біол. наук М. М. Зарицький. Значні зусилля в цей час були спрямовані на створення Колекції корисних ґрунтових мікроорганізмів, яка набула статусу Національного надбання (розпорядженням Кабінету Міністрів України №472-р від 19.08.2002). Колекція формувалася за активної участі професора О. В. Надкерничної, кандидата с.-г. наук Л. М. Токмакової, кандидата біол. наук Т. М. Ковалевської. Сьогодні в Колекції підтримується 580 культур бактерій та мікроскопічних грибів, які відносяться більш ніж до 20 родів. Вона об'єднує спеціалізовані колекції мікроорганізмів (азотфіксувальних, фосфатмобілізувальних, ентомопатогенних бактерій,

Співробітники лабораторія біологічної трансформації азоту і фосфору проводять визначення площі листової поверхні рослин капусти (зліва направо): Трикашна Г. П., лаборант; Харченко Т. В., провідний мікробіолог; М'ягка М. В., аспірант

Ефективність нових штамів бульбочкових бактерій сої у вегетаційному досліді вивчають співробітники лабораторії біологічного азоту (зліва направо): Крутило Д. В., канд. біол. наук, старший науковий співробітник; Ушакова М. А., провідний мікробіолог

мікроорганізмів-антагоністів збудників хвороб рослин, мікроорганізмів-продуцентів біологічно активних речовин), які були сформовані в лабораторіях упродовж 60 років функціонування Інституту. У фондах колекції також зберігаються референтні та типові штами багатьох відомих валідних видів мікроорганізмів, які отримано з колекцій Росії та України.

Крім Національної колекції корисних ґрунтових мікроорганізмів, були сформовані колекції штамів мікобактерій туберкульозу (понад 40 штамів бичачого, людського і пташиного видів та 12 штамів атипових мікобактерій різних видів), фітопатогенних вірусів (понад 50 штамів та ізолятів), оздоровлених від вірусів сортів картоплі (понад 120 сортів), а також тешо-, ентеровірусів

Співробітники Відділу економіки, інтелектуальної власності та маркетингу інновацій за плануванням впровадження наукових розробок: Будько С. О., провід. фахівець з інтелектуальної власності; Веремейчик Н. М., провід. екон.; Халец Ю. М., канд. екон. наук, ст. наук. співроб.; Філоненко С., екон.; Кирій В. А., ст. наук. співроб.

Співробітники лабораторії мікробіології тварин досліджують властивості молочнокислих бактерій: Дмитрук О. М., провідний мікробіолог; Прокопенко О. І., провідний лікар вет. мед.; Головач О. В., наук. співроб.; Дяченко Г. М., канд. вет. наук, зав. лаб.; Агеев В. О., наук. співроб.; Божок Л. В., наук. співроб.

Дослід з вивчення ефективності біопрепарату Бацилотурингу проводять співробітники лабораторії мікробіометоду (зліва направо): Машко Н. О., провідний мікробіолог; Охріменко Г. І., мікробіолог; Жовта М. А., лаборант

Напрацювання мікробного препарату Поліміксобактерину проводять співробітники лабораторії екологічного землеробства (зліва направо): Лепеха О. П., провідний мікробіолог; Трепач А. О., науковий співробітник; Овчарова О. П., провідний мікробіолог

Підтримання колекції штамів та ізолятів фітопатогенних вірусів, що зберігаються в рослинах картоплі пробіркової культури. У світлостатній працює аспірант Кучерявенко О. О.

Електронно-мікроскопічні дослідження вірусів рослин. Зліва направо: Бudyко С. О., провідний фахівець з інтелектуальної власності; Стрекалов В. М., провідний інженер; Зарицький М. М., канд. біол. наук, головний науковий співробітник

Звіт керівника ПНД НААН «Сільськогосподарська мікробіологія», д-ра с.-г. наук, професора В. В. Волкогона на засідання Відділення землеробства, меліорації та механізації НААН

свиней (понад 120 штамів). У створенні колекцій активну участь приймали співробітники Інституту П. Ю. Савченко, В. С. Козлов, Г. М. Дяченко, Н. О. Кравченко, Ф. Ю. Козар, Л. П. Коломієць, М. Я. Погорілько, О. Г. Прусс, В. І. Сорока, А. О. Бокун, І. В. Демчук.

З 2003 по 2011 р. Інститут очолює доктор с.-г. наук, професор В. В. Волкогон. Заступником з наукової роботи працює доктор біол. наук, професор О. В. Надкернична (з 2009 р. – кандидат біол. наук С. В. Дерев'яно). У цей період значні зусилля колективу були спрямовані на розробку мікробних

Учасники урочистостей з нагоди святкування 50-річчя створення Інституту

препаратів різної функціональної спрямованості. Створено і зареєстровано в Україні препарати Альбобактерин, Антимішин, Біогран, Діазобактерин, Мікрогумін, Поліміксобактерин, Ризогумін, Хетомік. Розроблено експериментальні мікробні препарати Агробактерин, Фосфоентерин, Азохетомік, Кладостим, Бацилотуринг, препарати для діагностики, профілактики і лікування молодняку ВРХ, свиней і птиці (БПС-Л, препарат для імунокорекції молодняку тварин Імунотон, імуноферментні діагностикуми для виявлення збудника хвороби Тешена, інактивовану вакцину проти цієї

Селекцію нових сортів люпину проводить лабораторія землеробства та насінництва. Василюка Н. Д., наук. співроб.; Бардаков В. А., канд. с.-г. наук, завідувач лабораторії; Скриннік Л. М., лаборант; Сисоєва Т. Є., лаборант

Дослідження в умовах лізиметричної установки проводять співробітники лабораторії агрохімії і родючості ґрунтів: Потапенко Л. В., канд. с.-г. наук, завідувач лабораторії; Скачок Л. М., канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник

хвороби) тощо. Співробітниками лабораторії вірусології встановлено факт продуктивної інфекції вірусу скручування листя картоплі в культурах клітин ссавців. Започатковуються дослідження економічних та управлінських аспектів розроблення, впровадження та застосування засобів біологізації сільськогосподарського виробництва: економічна ефективність і ціноутворення на мікробні препарати та ветеринарні засоби; система управління інтелектуальною власністю в державній науково-дослідній установі; блок питань маркетингу, трансферу інновацій та правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності у галузі сільськогосподарської мікробіології тощо.

У цей період суттєво розширюються обсяги впровадження препаратів для землеробства. Особливо активно розгортається робота з впровадження наукових розробок Інституту із призначенням на посаду заступника директора з питань маркетингу та інноваційної діяльності канд. економічних наук А. М. Москаленка. У цей час Інститут нагороджується золотою медаллю Міністерства аграрної політики України "За кращу наукову розробку".

Розпочинає роботу спеціалізована вчена рада по захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності "Мікробіологія". Роботи молодих науковців Інституту відзначено Премією Президента України для молодих учених (Є. П. Копилов), Стипендією Кабінету Міністрів України (Т. І. Патица, Т. О. Бова, І. О. Каменева). У 2005 р. при Інституті організується видання міжвідомчого наукового тематичного збірника "Сільськогосподарська мікробіологія". У збірнику, який виходить два рази на рік, друкуються статті українською і англійською мовами. Збірник включено до переліку фахових видань України. У цей час активно формуються творчі зв'язки співробітників Інституту з науковцями Росії, Білорусі, Китаю та Німеччини. Делегації чернігівських науковців неодноразово відвідували наукові заклади зазначених країн та приймали в себе колег із зарубіжжя.

Розширення в Україні досліджень з питань сільськогосподарської мікробіології сприяло

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАКАЗ**

"19" липня 2011 р.

№ 174

м. Київ

Про Інститут сільськогосподарської мікробіології НААН

На виконання постанови Президії Національної академії аграрних наук від 18 травня 2011 року (протокол №10) "Про оптимізацію мережі наукових установ НААН"

НАКАЗУЮ:

1. Переіменувати Інститут сільськогосподарської мікробіології Національної академії аграрних наук України разом з його дослідною мережею на Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України (далі Інститут).

2. Затвердити таке найменування Інституту: Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України.

Місце знаходження та юридична адреса Інституту:

14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 97.

3. Вважати Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України правонаступником майнових та немайнових прав, основних засобів і матеріальних цінностей, землі, майна та зобов'язань Інституту сільськогосподарської мікробіології Національної академії аграрних наук України.

4. Підпорядкувати Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України зі збереженням юридичної особи:

4.1. Південну дослідну станцію Інституту сільськогосподарської мікробіології Національної академії аграрних наук України.

Затвердити таке її найменування: Південна дослідна станція Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України (місце знаходження та юридична адреса: 97513, Автономна Республіка Крим, Сімферопольський район, с. Гвардійське, вул. К. Маркса, 107).

5. Визначити такі основні напрямки діяльності Інституту:

створення умов для проведення наукових досліджень, апробації і впровадження наукових розробок.

6. Призначити в.о. директора Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України Буняк Н.М.

7. В.о. директора Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України Буняк Н.М.:

7.1. Забезпечити розроблення і подання у місячний термін на затвердження Президії НААН нової редакції статуту Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України, нової редакції статуту Південної дослідної станції Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН, кошторису і штатного розпису Інституту на 2011 рік в обсягах фінансування 2011 року та загальної чисельності працюючих.

7.2. У зв'язку із переіменуванням Інституту сільськогосподарської мікробіології НААН на Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН та змінами в організації роботи, забезпечити дотримання прав і інтересів працівників відповідно до чинного трудового законодавства України.

7.3. Внести відповідні зміни до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, реєстраційні документи подати до Президії Академії.

7.4. Виготовити за установленим порядком круглу гербову печатку Інституту, круглі печатки дослідної мережі Інституту, на яких має бути зазначено найменування Інституту та найменування його дослідної мережі, ідентифікаційний код та належність їх до НААН, інші печатки та кутові штампи, необхідні для ведення кадрової роботи і діловодства.

8. Включити Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН разом з його дослідною мережею до складу Відділення землеробства, меліорації та механізації НААН.

9. Відділенню землеробства, меліорації та механізації НААН внести кандидатуру директора Інституту на розгляд Президії НААН.

10. Відділенню землеробства, меліорації та механізації, Управлінню наукового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку експериментальної бази, Відділу прогнозування бюджетних програм та фінансового забезпечення, Відділу бухгалтерського обліку внести відповідні зміни до планів соціально-економічного розвитку, фінансових планів та інших документів.

11. Контрольна виконання цього наказу залишаю за собою.

В.о. президента

В.Ф. Петриченко

формуванню Науково-технічної програми (нині Програма наукових досліджень НААН) “Сільськогосподарська мікробіологія”, яку з 2006 р. координує Інститут.

В Інституті активізується видавнича діяльність. Крім публікацій наукових статей у фахових виданнях, видається низка монографій [16]-[19], каталогів [20], [21], рекомендацій тощо.

У 2011 р. до Інституту сільськогосподарської мікробіології НААН приєднано Чернігівський інститут агропромислового виробництва та Носівську селекційно-дослідну станцію з дослідними господарствами. Нова організація отримала назву «Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН» (накази НААН від 19 липня 2011 р. № 174; від 28 жовтня 2011 р. № 271; від 28 жовтня 2011 р. № 272). Директором інституту призначено кандидата економічних наук Н. М. Буняк. Заступником з наукової роботи працює кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник С. Ф. Козар. На базі Чернігівського інституту агропромислового виробництва створюється відділ, який очолює кандидат сільськогосподарських наук О. В. Єгоров. Наукові дослідження Інституту доповнюються новим напрямом – наукового забезпечення агропромислового виробництва, а саме – питаннями створення нових сортів і технологій вирощування сільськогосподарських культур та їх впровадження. У відділі працюють відомі науковці: доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН О. М. Бердніков; кандидати сільськогосподарських наук А. Г. Бардаков, О. Ю. Локоть, В. А. Бардаков та ін. Інститут стає власником сортів сільськогосподарських культур; ведеться первинне насінництво сортів люпину та вівса і впровадження оригінального та елітного насіння у сільськогосподарське виробництво підприємств України.

У ці роки започатковано дослідження щодо створення мікробних препаратів для консервування вологого плющеного зерна кукурудзи; розроблено методику та проведено економічну

оцінку заходів розширеного відтворення родючості ґрунтів Полісся; збільшуються об'єми впровадження мікробних препаратів для силосування зеленої маси кукурудзи та сінажування багаторічних трав і люцерни.

За кордоном видано дві монографії науковців установи: В. В. Волкогона «Биологическая трансформация азота» [22] та Е. П. Копилова «Почвенные сапрофитные грибы - природные регуляторы роста, развития и устойчивости растений к возбудителям болезней» [23].

Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН визначено головною організацією регіонального центру наукового забезпечення агропромислового виробництва Чернігівської області. У цей же період на Інститут покладено організацію підготовки та видання науково-популярного журналу «Чернігівщина аграрна».

З 2014 р. по 2019 р. Інститут очолює доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН В. В. Волкогон. У цей час наукові підрозділи Інституту виконують дослідження за такими науковими напрямками: мікробіологічний стан агроценозів за впливу біотичних та абіогенних чинників у технологіях вирощування сільськогосподарських культур; особливості біологічної трансформації азоту і фосфору за різних систем удобрення (у т.ч. органічної); селекція активних штамів та створення біологічних препаратів на основі азотфіксувальних, фосфатмобілізувальних, рістрегуляторних мікроорганізмів та антагоністів фітопатогенів; регулювання фітогормонального стану системи “ґрунт-мікроорганізми-рослина” на початкових етапах органогенезу рослин; взаємовідносини мікроорганізмів з рослиною у природних та штучно створених симбіозах і асоціаціях; особливості мікробних сукцесій при компостуванні органічної речовини; створення технологій керованого компостування за участі селекціонованих мікроорганізмів; механізми реалізації пробіотичного потенціалу мікроорганізмів для підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин; моніторинг і системи захисту культурних

рослин від вірусних інфекцій. Активно розвивається економічний напрям досліджень, зокрема економічно обґрунтовано необхідність перегляду наявних стратегій застосування мінеральних азотних добрив з метою підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель та необхідність дотримання у виробництві ґрунтово-біологічних методів господарювання (бездефіцитне забезпечення ґрунтів агроценозів органічною речовиною, застосування добрив у межах фізіологічних потреб рослин і використання мікробних препаратів для підвищення ступеня засвоєння діючої речовини з добрив та оптимізації пулу поживних речовин у ґрунті) як визначальних чинників впливу на потенційну та ефективну родючість ґрунтів. Продовжується розроблення наукових основ формування й оцінки еколого-економічної ефективності моделей органічного виробництва сільськогосподарської продукції та систем удобрення в сівозмінах органічного виробництва в умовах Полісся [24].

Переможцями конкурсу на здобуття Премії Президії НААН «За кращу наукову доповідь молодого ученого НААН з фундаментальних та прикладних досліджень» стають молоді науковці Інституту Д. В. Крутило (2011 р.), І. Г. Чучвага (2014 р.).

У 2014 р. збірник «Сільськогосподарська мікробіологія» внесено до наукометричної бази даних Index Copernicus (2014 р.).

У 2015 р. відновлює роботу спеціалізована вчена рада по захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 03.00.07 «мікробіологія».

У 2016 р. для провадження освітньої діяльності на третьому (освітньо-науковому рівні) вищій освіти інститут отримує ліцензію Міністерства освіти та науки України за спеціальністю 201 – Агрономія, галузь знань 20 – Аграрні науки та продовольство (наказ МОН від 11.08.2016 № 966. Підготовка здобувачів ступеня доктора філософії здійснюється за освітньо-науковою програмою «Сільськогосподарська мікробіологія», яка акредитована Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

У цей час наукові розробки Інституту впроваджуються не лише у різних регіонах України, а й за кордоном, зокрема в Литовській Республіці.

На початку 2019 року директором Інституту обрано доктора економічних наук, члена-кореспондента НААН, заслуженого економіста України А. М. Москаленка.

Розширюється спектр наукових завдань. Наукові підрозділи Інституту виконують дослідження за такими напрямками:

- мікробіологічний стан агроценозів за впливу біотичних та абіогенних чинників у технологіях вирощування сільськогосподарських культур;

Премію Президента України для молодих вчених отримує Кислинська А. С., канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник, 2020 р.

Підписання договору з представниками компанії GGT GmbH Глобал Грін (Австрія) щодо наукової співпраці, 2021 р.

Захист дисертації Логоши О. В. на засіданні Спеціалізованої вченої ради ДФ 79.377.002 на здобуття ступеня доктора філософії, 2021 р.

- особливості біологічної трансформації ґрунтової органічної речовини за різних систем удобрення (у т.ч. органічної);
- селекція активних штамів та створення біологічних препаратів на основі азотфіксувальних, фосфатмобілізувальних, рістрегуляторних мікроорганізмів та антагоністів фітопатогенів;
- взаємовідносини мікроорганізмів з рослиною у природних та штучно створених симбіозах і асоціаціях;
- особливості мікробних сукцесій при компостуванні органічної речовини; створення технологій керованого компостування за участі селекціонованих мікроорганізмів;
- механізми реалізації пробіотичного потенціалу мікроорганізмів для підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин;
- моніторинг і системи захисту культурних рослин від вірусних інфекцій;
- селекція люпину;
- економічна та енергетична оцінка біологічних чинників оптимізації продукційного процесу сільськогосподарських культур;
- еколого-економічні аспекти оптимізації процесів трансформації органічної речовини в чорноземі вилуженому.

Лауреатом премії Президента України для молодих вчених стає А. С. Кислинська (у складі авторського колективу Булигін Т. В., Гнатюк Т. Т., Бойко М. В., Кислинська А. С.) за наукову роботу

«Хвороби сої: діагностика, біоконтроль, профілактика» (Указ Президента України № 903/2019 від 13.12.2019 «Про присудження премій України для молодих вчених 2019 року»). У конкурсі на здобуття Премії Президії НААН «За кращу наукову доповідь молодого ученого НААН з фундаментальних та прикладних досліджень» канд. с.-г. наук Г. В. Цехмістер займає III місце.

З 2020 р. збірник «Сільськогосподарська мікробіологія» внесено (Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 № 409) до Реєстру наукових фахових видань України (категорія Б) за спеціальностями: 201 – Агрономія; 202 – Захист і карантин рослин; 091 – Біологія; 101 – Екологія, науки: сільськогосподарські та біологічні.

У 2021 р. відбуваються перші захисти дисертаційних робіт у разових спеціалізованих вчених радах ІСМАВ НААН на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» за спеціальністю 201 «Агрономія» (О. М. Білоконська, О. В. Логоша).

Розширеного змісту набуває діяльність щодо впровадження наукоємної продукції Інституту: поряд з традиційною співпрацею з аграріями, розпочинається масштабне виробництво наукової розробки Інституту за ліцензійним договором на використання ОПВ: «Спосіб виготовлення мікробного препарату Поліміксобактерину – стимулятора росту рослин» та ліцензійним договором на торгівельну марку «Поліміксобактерин»

в інших організаціях. За рахунок додатково отриманих коштів оновлюється матеріально-технічна база для проведення наукових досліджень, проводиться ремонт лабораторних і офісних приміщень та благоустрій території.

В цей же період наукові розробки та фаховий рівень чернігівських мікробіологів отримують все більше міжнародне визнання: зокрема, виконуються дослідження на замовлення Акціонерного товариства з радою директорів SNF SA (Франція, 2019 р.) та компанії GGT GmbH Глобал Грін (Австрія, 2021 р.), започатковано контакти щодо постачання біологічних препаратів Інституту на африканський континент.

Активізується діяльність Ради молодих вчених. З метою залучення до наукової діяльності талановитої молоді організовується школа молодих мікробіологів, в роботі якої беруть участь студенти випускних курсів місцевих університетів.

Наукову бібліотеку забезпечено сучасною комп'ютерною технікою й належними програмними засобами, що розширило доступ співробітників та аспірантів Інституту до сучасних наукових знань.

Започатковується матеріальне стимулювання співробітників Інституту за захист дисертаційних робіт і публікацію наукових статей.

За бурхливої ініціативи інститутської молоді відновлюються традиції колективного святкування Нового року, започатковуються флеш-моби з нагоди Дня вишиванки та інших визначних подій.

Сьогодні структура інституту включає:

відділ сільськогосподарської мікробіології (керівник – академік НААН В. В. Волкогон) з лабораторіями:

рослинно-мікробних взаємодій (завідувач – доктор біол. наук, професор О. В. Надкернична);

грунтової мікробіології (завідувач – канд. с.-г. наук С. Б. Дімова);

екології ґрунтових мікроорганізмів (завідувач – канд. с.-г. наук І. М. Пищур);

фізіології мікроорганізмів (завідувач – доктор с.-г. наук С. Ф. Козар) у складі якої два сектори (ростової і функціональної активності мікроорганізмів (завідувач – канд. с.-г. наук Т. А. Євтушенко) і колекція корисних ґрунтових мікроорганізмів (завідувач – канд. біол. наук Ю. О. Воробей);

Флеш-моб з нагоди Дня вишиванки

вірусології (керівник – канд. біол. наук Л. М. Ре-
шотько);

пробіотиків (завідувач – канд. вет. наук
Н. О. Кравченко);

відділ наукового забезпечення агропромис-
лового виробництва (керівник – канд. с.-г. наук
О. В. Єгоров) з лабораторіями:

агрохімії і родючості ґрунтів (завідувач – канд.
с.-г. наук Л. В. Потапенко);

землеробства та насінництва (завідувач –
канд. с.-г. наук В. А. Бардаков);

відділ економіки, інтелектуальної власності,
маркетингу інновацій та організації підготовки
наукових кадрів (в.о. начальника – О.М. Бредюк).

Роботу наукових підрозділів забезпечують:

адміністративне управління;

група бухгалтерського обліку;

господарський відділ;

підрозділ організаційного забезпечення та
впровадження наукових розробок.

Дослідження в Інституті проводять 34 наукові
співробітники, у т.ч. 6 докторів наук, 21 кандидат
наук та 2 доктори філософії. Працюють над дис-
ертаційними дослідженнями 6 аспірантів.

В Інституті активно працює Рада молодих вче-
них, діяльність якої спрямована на залучення молоді
до активної наукової роботи. Щорічно Рада орга-
нізовує і проводить в Інституті наукові конферен-
ції молодих учених. На конференціях проводиться
конкурс кращих робіт із присудженням іменних
премій: М. В. Рево – у галузі вірусології та мікробі-
ології тварин і О. О. Берестецького – з питань ґрунто-
вої мікробіології, а з 2020 р. – премія в галузі еконо-
міки біологізації землеробства та премія за кращу
наукову роботу практичного спрямування.

У різні роки в Інституті працювали ви-
датні вчені, зокрема: академік УАСГН М. В. Рево,
член-кореспондент ВАСГНІЛ О. О. Берестець-
кий, академік НААН В. П. Романенко, академік
НААН В. П. Патики, член-кореспондент НААН
О. М. Бердніков, професор В. І. Ротов, професор
К. П. Чепуров, професор А. В. Черкасова, професор
М. Ф. Масюк, професор М. Г. Тягни-Рядно, профе-
сор В. І. Канівець, доктор біол. наук Л. В. Косенко.

Найважливіші наукові розробки Інституту:

- пробіотичний препарат БПС-44 для профі-
лактики та лікування шлунково-кишкових хво-
роб і стимуляції росту молодняку сільськогоспо-
дарських тварин і птиці (В. С. Сіверс);

- БПА - бактеріальний препарат для підви-
щення продуктивності кормового буряка та ово-
чевих культур (Ю. М. Мочалов, В. І. Канівець);

- бактеріальний препарат Поліміксобактерин
для підвищення урожайності цукрових буряків,
кукурудзи, соняшника, льону-довгунця (Л. М. То-
кмакова, В. І. Канівець);

- бактеріальний препарат Альбобактерин для
підвищення продуктивності ріпаку ярого та ози-
мого, гірчиці (Л. М. Токмакова, В. І. Канівець);

- індустриальна технологія застосування мі-
кробних препаратів разом із захисно-стимулю-
ючими речовинами на насінневих заводах
(Л. М. Токмакова, В. І. Канівець);

- бактеріальний препарат Діазобактерин для
поліпшення азотного живлення жита озимого,
гречки, злакових трав і підвищення їх урожайно-
сті (В. В. Волкогон, О. В. Надкернична);

- біопрепарат Ризобразин для підвищення
продуктивності шовковиці (О. В. Надкернична,
Ю. О. Воробей, М. А. Ушакова);

- спосіб одержання мікробних препаратів,
з оптимальним титром бактеріальних клітин та
концентрацією фітогормонів (В. В. Волкогон,
С. Б. Дімова, М. С. Комок);

- біопрепарат комплексної дії Ризогумін для
зернобобових культур (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова,
К. І. Волкогон, О. В. Надкернична, Д. В. Крутило);

- біопрепарат комплексної дії Мікрогумін для
ячменю ярого (В. В. Волкогон, К. І. Волкогон);

- біопрепарат комплексної дії Біогран для
картоплі та овочевих культур (В. В. Волкогон,
С. Б. Дімова);

- біопрепарат Бацилотурінг для захисту рос-
лин від шкідників на основі штаму ентомо-
патогенних бактерій *Bacillus thuringiensis* Л-4
(С. П. Надкерничний, Т. І. Патики, Н. О. Машко);

- біопрепарат Хетомік на основі штама гри-
ба-антагоніста *Chaetomium cochliodes* 3250 для

поліпшення живлення рослин та захисту від збудників кореневих хвороб і стеблової нематоди (С. П. Надкерничий);

- родентицидний біологічний препарат “Антимишин” для боротьби зі шкочинними гризунами на сільськогосподарських угіддях (В. В. Волкогон, Г. М. Дяченко, Н. О. Кравченко);

- штами бульбочкових бактерій різних бобових культур, які використовуються як біоагенти мікробних препаратів (О. В. Надкернична, Т. М. Ковалевська, Д. В. Крутило, В. П. Горбань, В. С. Воробей);

- обґрунтування ролі біотичних чинників нодуляції в індуванні азотфіксувальних симбіозів та посиленні процесу фіксації молекулярного азоту у небобових рослин, з'ясування природи біологічного явища - спонтанного утворення бульбочок на коренях шовковиці (О. В. Надкернична, Ю. О. Воробей);

- високоактивні штами грибів-продуцентів фітогормональних і антибіотичних речовин (С. П. Надкерничий, Є. П. Копилов);

- препарат Кладостим для стимулювання росту і розвитку рослин та підвищення урожайності сільськогосподарських культур на основі природного сапрофітного гриба *Cladosporium* sp. 359 (С. П. Надкерничий, Є. П. Копилов);

- наукові основи формування сумчастими сапрофітними грибами мікоризи з рослинами (С. П. Надкерничий, Є. П. Копилов);

- методологічні принципи та методика визначення екологічно допустимих доз мінерального азоту в технологіях вирощування сільськогосподарських культур (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, К. І. Волкогон);

- обґрунтування способів збільшення фізіологічно доцільних доз азотних добрив у технологіях вирощування сільськогосподарських культур (В. В. Волкогон);

- обґрунтування екологічної доцільності систем удобрення сільськогосподарських культур за біодіагностичними показниками (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, К. І. Волкогон);

- обґрунтування принципів керованого біокомпостування пташиного посліду; біоорганічне добриво Біоком-Т, збагачене на агрономічно цінні мікроорганізми та речовини рiстстимулювальної дії (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, С. М. Деркач);

- спiсiб виготовлення мікробних препаратів з оптимізованим вмістом фітогормонів (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, М. С. Комок, К. І. Волкогон);

- особливості депонування вуглецю залежно від джерел органічної речовини та рівнів удобрення (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, К. І. Волкогон);

- модель оптимізації мікробіологічних процесів трансформації азоту і вуглецю. (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, К. І. Волкогон);

- спiсiб визначення спрямованості процесів мінералізації-синтезу органічної речовини в ґрунтах агроценозів (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, К. І. Волкогон, О. В. Пиріг, Т. Ю. Британ);

- наукові основи створення штучних симбіозів діазототрофів зі злаковими і бобовими культурами (О. В. Надкернична, О. О. Шаховніна);

- наукові основи формування ефективних потрійних симбіозів: «азотфіксувальні бактерії – сапрофітний гриб – рослина» (О. В. Надкернична, Є. П. Копилов, А. С. Кислинська);

- спiсiб оцінки злакових рослин за здатністю до асоціативної азотфіксації (О. В. Надкернична, О. О. Шаховніна);

- визначення серологічного та генетичного різноманіття бульбочкових бактерій сої та квасолі в сучасних агроекосистемах (Д. В. Крутило);

- бінарна композиція штамів *V. japonicum* з повільним та інтенсивним ростом (*V. japonicum* 46 + KB11), яка може використовуватись як основа нових біопрепаратів для підвищення продуктивності сої, більш ефективних, ніж препарати на основі одного штаму (Д. В. Крутило);

- описання нового захворювання огірків в Україні, викликаного грибом *Acremonium cucurbitacearum* та механізм його фітопатогенної дії (Є. П. Копилов, Г. В. Цехмістер);

- штам мікроорганізма-антагоніста *Trichoderma viride* 017, який здатен обмежувати поширення акремоніозу (Є. П. Копилов, Г. В. Цехмістер);

- особливості росту промислових штамів діазотрофів та технології виготовлення мікробних препаратів на їх основі (С. Ф. Козар);
- ефективність мікробних препаратів та їх вклад у продукційний процес культурних рослин за різних систем удобрення, в т.ч. органічної (В. В. Волкогон, С. Б. Дімова, К. І. Волкогон, Н.П. Штанько, Н.В. Луценко, В.П. Сидоренко);
- обґрунтування доцільності поєданого застосування мікробних препаратів і мінеральних добрив у дозах, що не перевищують фізіологічного оптимуму для рослин (В. В. Волкогон);
- біопрепарат Бактопасльон для картоплі (С. Ф. Козар, Т. А. Євтушенко);
- біопрепарат АБТ для овочевих культур (С. Ф. Козар, Т. А. Євтушенко);
- спосіб підвищення ростової активності бактерій *Bradyrhizobium japonicum* (С. Ф. Козар, Т. А. Євтушенко);
- спосіб підтримання життєздатності діазотрофів у стані спокою (С. Ф. Козар, Т. А. Євтушенко);
- спосіб підвищення активності діазотрофів за дії нанокарбоксилатів металів (С. Ф. Козар, Т. А. Євтушенко);
- прийоми оптимізації біологічних процесів в агроценозах кукурудзи, що включають бактеризацію насіння та обробку вегетуючих рослин у фазі 3-5 або 7-9 листків за використання суспензії бактеріального препарату Поліміксобактерину (Л. М. Токмакова, Л. А. Шевченко);
- система заходів профілактики й ліквідації хвороби Тешена свиней (В. П. Романенко, О. Г. Прус, Н. В. Бабич);
- жива вакцина проти хвороби Тешена свиней (В. П. Романенко, О. Г. Прус);
- інактивована вакцина проти хвороби Тешена свиней (В. І. Сорока, С. В. Дерев'янка, Т. О. Бова);
- набори для діагностики ензоотичного енцефаломієліту (хвороби Тешена), ентеровірусних гастроентериту, пневмонії та пневмоентериту свиней (В. П. Романенко, О. Г. Прус, Н. В. Бабич, О. І. Полевик, Л. В. Купневська, І. М. Пінчук, А. О. Бокун, Т. О. Бова, С. В. Дерев'янка, В. І. Сорока, І. В. Волкова, Л. В. Божок);
- видоспецифічні праймери для ідентифікації тешо- і ентеровірусів свиней (С. В. Дерев'янка);
- система захисту оздоровленої картоплі в польових умовах (Ф. Ю. Козар, М. Є. Шевель, Ю. О. Дмитрук, М. М. Зарицький, Н. О. Сіверс, Л.П. Коломієць, О. Є. Мамчур);
- спосіб вакцинації рослин слабопатогенними штамми вірусів (Ф. Ю. Козар, Н. О. Сіверс, Л. П. Коломієць);
- імуноферментні тест-системи для діагностики фітопатогенних вірусів (Ю. М. Шелудько, Ф. Ю. Козар, М. Я. Погорілько, М. М. Зарицький, Н. О. Сіверс, Л. П. Коломієць, І. В. Волкова, О. О. Дмитрук, Л. М. Лебідь, О. Є. Мамчур);
- технологія отримання оздоровленого від вірусів насінневого матеріалу картоплі (Н. В. Щербина, Ф. Ю. Козар, В. В. Неборачко, Н. В. Романенко, І. В. Демчук, О. М. Петренко, Л. П. Коломієць, М. М. Зарицький);
- спосіб виділення та підтримання штамів вірусу скручування листя картоплі в культурах клітин ссавців (Т. О. Бова, І. В. Волкова, С. В. Дерев'янка);
- база даних збудників вірусних хвороб картоплі, атлас та карти фітопатогенних вірусів, розповсюджених в агроценозах України (Л. М. Решотько, І. В. Волкова, О. О. Дмитрук);
- діагностичні тест-системи для виявлення та ідентифікації вірусів картоплі в рослинному матеріалі (ХВК, МВК, СВК, УВК) методом ПЛР в реальному часі (Л. М. Решотько, І. В. Волкова, О. О. Дмитрук);
- система заходів із профілактики і оздоровлення від туберкульозу великої рогатої худоби (А. О. Бокун);
- система епізоотичного моніторингу птахівничих господарств (ферм) щодо туберкульозу (Г. М. Дяченко);
- спосіб прискореної серодіагностики туберкульозу великої рогатої худоби (Г. М. Дяченко, Н. О. Кравченко);
- спосіб диференційної серодіагностики

туберкульозу великої рогатої худоби (Г.М. Дяченко, Н.О. Кравченко);

- антигенні тест-препарати для експрес-діагностики туберкульозу великої рогатої худоби (Г. М. Дяченко, Н. О. Кравченко);

- біопрепарат Імунотон для підвищення резистентності та імунокорекції організму молодняку с.-г. тварин (Г. М. Дяченко, Н. О. Кравченко);

- спосіб одержання синбіотичного препарату на основі пробіотичних бактерій з високою метаболічною активністю та пребіотичних речовин – стимуляторів росту нормофлори кишковика тварин (Н. О. Кравченко, О. В. Головач, В.О. Агеєв, Л. В. Божок);

- біопрепарат-пробіотик для лікування та профілактики шлунково-кишкових захворювань молодняку с.-г. тварин (Н. О. Кравченко, О. М. Дмитрук, Л. В. Божок, В. О. Агеєв);

- пробіотичний препарат бацилярний субтиліс-лакто БПС-Л (С. В. Дерев'янка, Г. М. Дяченко, А. О. Бокун);

- спосіб корекції стану антиоксидантної системи молодняку великої рогатої худоби та свиней за використання пробіотичного препарату (В. О. Агеєв, Г. М. Дяченко, С. В. Дерев'янка);

- експериментальний зразок препарату для силосування зеленої маси кукурудзи (Н. О. Кравченко, М. Г. Передерій);

- технологія біологічного консервування плющеного зерна кукурудзи за обробки штамами пробіотичних бактерій виду *Bacillus subtilis* та молочнокислих бактерій (Н. О. Кравченко, В. О. Агеєв, Л. В. Божок);

- агроекологічні основи вирощування цукроносних культур в умовах Полісся для виробництва біоетанолу (О. М. Бердніков, Л. В. Потапенко, Л. М. Скачок, Н. І. Горбаченко);

- агроекологічні основи технологій вирощування нових видів біоенергетичних рослин в умовах Полісся для виробництва твердого біопалива (О. М. Бердніков, Л. В. Потапенко, Л. М. Скачок, Н. І. Горбаченко);

- модель регулювання процесів трансформації органічної речовини за допомогою

агротехнічних прийомів з метою досягнення позитивного балансу гумусу (О. М. Бердніков, Л. В. Потапенко, Н. І. Горбаченко);

- оптимальна модель технології вирощування міскантусу на тверде паливо з врахуванням закономірностей поведінки радіонуклідів та важких металів у системі «грунт-рослина-лізіметрична вода» на забрудненій території (О. М. Бердніков, Л. В. Потапенко, Л. М. Скачок, Н. І. Горбаченко);

- способи відтворення родючості легких дерново-підзолистих ґрунтів Полісся (О. В. Єгоров);

- технологія оптимального забезпечення ґрунту органічною речовиною (О. В. Єгоров);

- наукові основи формування та оцінки еколого-економічної ефективності моделей органічного виробництва сільськогосподарської продукції в умовах Полісся (Ю. М. Халеп, А. М. Москаленко);

- методика оцінки соціально-економічної ефективності використання засобів біологізації землеробства (А. М. Москаленко, Ю. М. Халеп);

- методику визначення еколого-економічної ефективності систем удобрення в сівозмінах органічного виробництва Полісся (Ю. М. Халеп, А. М. Москаленко);

- теоретичні та прикладні засади функціонування і розвитку дорадництва (на прикладі Чернігівської області) (А. М. Москаленко, Ю. М. Халеп).

- нові сорти люпину вузьколистого: Юліан (Бардаков В.А., Т. Є. Сисоєва), Локомотив (В. А. Бардаков, А. Г. Бардаков);

- нові сорти люпину білого: Рапсодія (В. А. Бардаков, А. Г. Бардаков, Н. П. Жидок), Ювілей 100 (В. А. Бардаков, Т. Є. Сисоєва, Н. П. Жидок);

- нові сорти люпину жовтого: Золотий купол (В. А. Бардаков, А. Г. Бардаков), Ярило (В. А. Бардаков, А. Г. Бардаков, Н. П. Жидок).

Результати досліджень широко впроваджуються у виробництво. Так, зокрема, виготовлено понад 3 млн доз вакцини проти хвороби Тешена та 3 тис. наборів діагностикумів ентеровірусних хвороб свиней, реалізовано понад 1 млн флаконів сироваток для діагностики вірусів картоплі, оздоровлено понад 100 сортів картоплі для господарств України. Продано ліцензію на виробництво пробіотичного препарату БПС-44. Тільки за попереднє десятиріччя мікробні препарати, створені в Інституті, впроваджено на площі понад 700 тис. га., а в останні два роки цей показник зростає на 260 тис. га щороку за рахунок виробництва та впровадження біопрепаратів іншими організаціями за ліцензійними угодами. Обсяги надходження коштів від впровадження наукових розробок зросли з 846,7 тис. грн. в 2007 р. році до 12869,2 тис. грн. в 2020 році.

Отже, зусиллями кількох поколінь науковців в Україні створено важливий для науки і виробництва центр сільськогосподарської мікробіології та вірусології. Свою 60-ту річницю Інститут зустрічає вагомими досягненнями. Фундаментальні дослідження колективу здобули високу оцінку й широке визнання. Прикладні розробки активно використовуються у сільськогосподарському виробництві.

1. Чепуров К. П., Черкасова А. В. Диплококковые и стрептококковые заболевания животных. К.: Гозиздат сельхоз. лит. УССР, 1963. 159 с.
2. Ротов В. И. Туберкулез птиц и меры борьбы с ним. К.: Изд. УАСГН, 1962. 220 с.
3. Довідник ветеринарного лікаря / За ред. проф. В. І. Ротова. К.: Держсільгоспвидав УРСР, 1963. 581 с.
4. Романенко В. П. Хвороба Тешена. К.: Урожай, 1974. 76 с.
5. Шелудько Ю. М. Фітовірусологія. К.: Вища школа, 1970. 272 с.
6. Шелудько Ю. М., Рейфман В. Г. Вироиды - новый класс патогенов. М.: Наука, 1978. 88 с.
7. Ротов В. И., Кокуричев П. И., Савченко П. Е. Туберкулез сельскохозяйственных животных. К.: Урожай, 1973. 384 с.
8. Ротов В. И. Туберкулез птиц. К.: Урожай, 1974. 152 с.
9. Ротов В. И., Кокуричев П. И., Савченко П. Е., Трач Ю. А. Туберкулез сельскохозяйственных животных (Изд. второе, дополненное и переработанное). К.: Урожай, 1978. 240 с.
10. Романенко В. Ф. Инфекционные желудочно-кишечные болезни свиней. М.: Колос, 1984. 158 с.
11. Давыдова О. Е. Вешицкий В. А., Мальцева Н. Н., Волкогон В. В. и др. Новые элементы биорегуляции для устойчивого развития в агроэкосистемах К.: Наук. думка, 2004. 320 с.
12. Патица В. П., Коць С. Я., Волкогон В. В. та ін. Біологічний азот. К.: Світ, 2003. 424 с.
13. Савченко П. Е. Лабораторная диагностика туберкулеза животных. Чернигов, 1998. 64 с.
14. Канівець В. І. Життя ґрунту. К.: Аграрна наука, 1998. 132 с.
15. Краткий англо-русско-украинский, русско-украинско-английский словарь по биологическому азоту / Под ред. В. Ф. Патыки. К., 1999. 173 с.
16. Мікробні препарати у землеробстві. Теорія і практика / За ред. В. В. Волкогона. К.: Аграрна наука, 2006. 312 с.
17. Волкогон В. В. Мікробіологічні аспекта оптимізації азотного удобрення сільськогосподарських культур. К.: Аграрна наука, 2007. 144 с.
18. Експериментальна ґрунтова мікробіологія / За ред. В. В. Волкогона. К.: Аграрна наука, 2010. 464 с.
19. Методологія і практика використання мікробних препаратів у технологіях вирощування сільськогосподарських культур / За ред. В. В. Волкогона. К.: Аграрна наука, 2011. 150 с.
20. Каталог культур мікроорганізмів / наук. редкол.: В. В. Волкогон, О. В. Надкернична, Т. М. Ковалевська. Чернігів: ЦНТЕІ, 2007. 45 с.
21. Каталог охоронних документів / За ред. В. В. Волкогона. Чернігів: Ред.-вид. комплекс "Деснянська правда", 2010. 240 с.
22. Волкогон В. В. Биологическая трансформация азота. Направленность процессов при различных уровнях удобрения сельскохозяйственных культур. Palmarium Academic publishing, 2013. 116 с.
23. Копылов Е. П. Почвенные сапрофитные грибы - природные регуляторы роста, развития и устойчивости растений к возбудителям болезней. Palmarium academic publishing, 2013. 104 с.
24. Москаленко А. М. Теоретичні та методологічні засади ефективного використання сільськогосподарських земель Полісся України: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2015. 335 с.